

Parkanon tutkimusalue

Hannu Hiltvajärvi

Juuret Hämeen- ja Pohjankankaalla

Parkanon tutkimusalueen juuret ovat vuonna 1925 perustetussa Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen Pohjankankaan kokeilualueessa, jolla nimellä tutkimusmetsiä tuolloin kutsuttiin. Noin 12 000 hehtaarin tutkimusalueeseen kuuluivat Pohjan- ja Hämeen-kankaan harjualue Kankaanpään ja Jämijärven pitäjissä sekä Häädetjärven palsta Parkanossa. Silloisella kokeilualueella oli vuonna 1933 rakennetut toimitilat Kankaanpäässä, Niinisalon kylässä ja henkilökuntana metsätyönjohtajan lisäksi kaksi vaki-naista ja kaksi ylimääräistä metsänvartijaa.

Vuonna 1935 suurin osa tutkimusalueen maista siirrettiin Puolustusministeriön hallintaan Niinisaloon rakennettavan kertausharjoituskeskuksen harjoitusalueeksi ja vain Häädetjärven palsta jäi tutkimuskäyttöön. Häädetjärven palstasta oli taloustoiminnan piirissä 626 ha ja suojelualueena 560 hehtaarin Häädetkeidas. Häädetkeidas on Pohjois-Satakunnalle ominainen konsentrinen kermikeidas, joka on ollut suontutkijoiden mielenkiinnon ja tutkimuksen kohteena 1930-luvulta lähtien. Aluetta hoidettiin epävirallisena aarnialueena vuosikymmeniä ennen kuin rauhoitus vuonna 1956 virallistettiin. Tuolloin säädetyllä lailla perustettiin Suomeen 12 luonnonpuistoa, Häädetkeidas näiden joukossa.

Vuonna 1960 Karvian varavankilan toiminta loppui ja seuraavana vuonna perustettiin Pohjois-Satakunnan metsäkoegasema vankilalta vapautuneisiin tiloihin Alkkiaan. Maatalousministeriön päätöksellä siirrettiin 21.2.1961 Pohjois-Satakunnan kokeilualueen hallintaan vankilan sekä Metsähallituksen Karvian hoitoalueen metsiä ja peltoja yhteensä 2395 ha. Samana vuonna Metsähallitukselta siirtyi Metlan hallintaan Sydänmaan valtionpuisto, jolloin Häädetjärven palsta laajeni Vehkurinlammelta etelään 644 ha. Vuonna 1964 Metla sai hallintaansa Parkanon keskustan tuntumasta Kaironiemestä 8.5 ha palstan tutkimusaseman tontiksi.

Varavankilan lopettamisen jälkeen samoissa tiloissa Alkkiassa jatkoi toimintaa Karvian Erytyistyölaitos aina vuoteen 1969. Vuonna 1970 Erytyistyölaitoksen peltoja siirtyi Metlan hallintaan noin 170 ha ja vähän metsämaata niiden liepeiltä. Vuonna 1978

**Vuonna 1961
perustettiin
Pohjois-Satakunnan
metsäkoegasema**

Metla osti maidensa keskellä olleen Häädetjärven metsänvartijatilan, 57 ha. Valtiolle perinnön kautta siirtyneistä tiloista Parkanon tutkimusalue on saanut hallintaansa Koskilammin tilan Karvian Suomijärveltä vuonna 1995 (79 ha) ja Hartikkalan siirtolaistilan Ikaalisten Riitalasta vuonna 1996 (12 ha).

Häädetkeitaan luonnonpuiston laajennus on ollut suunnitteilla 1970-luvulta lähtien, jo ennen luonnonpuiston ja Kovesjoen välisten lisämaapalstojen myyntiä yksityisille. Lisämaiden myynnin valmistelu oli kuitenkin jo niin pitkällä, ettei seutukaavaliiton esittämä suojeluhanke siinä vaiheessa edennyt. Soidensuojelutyöryhmä esitti uudestaan vuonna 1977 luonnonpuiston laajentamista ja alueet liitettiin soidensuojelun perusohjelmaan vuonna 1979. Käytännön toimiin yksityismaiden hankkimiseksi ryhdyttiin vasta 1980-luvulla. Silloin Metsähallitus osti muutamia Häädetkeitaan itäpuolisia lisämaapalstoja suojelutarkoitukseen ja vuonna 1985 valtio hankki Metlan hallintaan Mäntyniemen tilan (noin 49 ha) puiston pohjoispuolelta. 1990-luvun lopulla suojelualueen laajentaminen sai vauhtia mm. Natura 2000-ohjelman myötä. Vuosina 1998-2000 Metlan hallintaan siirrettiin kuusi yksityisiltä luonnonsuojelutarkoituksiin ostettua palstaa, yhteispinta-alaltaan 299 ha. Kaikki hankinnat ovat toteutuneet vapaaehtoisin kaupoin ja hyvässä yhteisymmärryksessä myyjän ja ostajan kesken. Natura 2000-esityksen mukaan Häädetkeitaan suojelualue laajenee runsaaseen 2000 hehtaariin ja siihen sisältyy myös Häädetjärven länsipuolisia tutkimusmetsiä luonnonpuiston etelärajalta Joutsenlammin tiehen saakka noin 410 ha. Metla valmisteli Häädetkeitaan Natura-esityksen Pirkanmaan ympäristökeskukselle ja on senkin jälkeen toiminut aktiivisesti suojelualueen laajentamisen hyväksi.

Tällä hetkellä Parkanon tutkimusalueen kokonaispinta-ala on 4999 ha, josta luonnonpuiston ja Natura 2000-alueen osuus on 1313 ha. Maamme luonnonsuojelualueiden hallinnan ”uusjako” Metsähallituksen ja Metlan kesken on vielä avoin, mutta ratkaisu lienee selvillä keväällä 2001. Asiaa pohtinut työryhmä on esittänyt myös Häädetkeitaan siirtoa Metsähallituksen hallintaan.

Toimihenkilöiden majoitus tilana toiminut, varavankilalta Metlalle siirtynyt saunakämppä. Rakennus purettu vuonna 1996.

Satakunnan Appi

Pääosa Parkanon tutkimusmetsistä on hoidon kannalta edullisesti kahdessa palstassa Alkkiassa ja Häädetjärvellä, jotka molemmat ovat Parkanon ja Karvian rajan tuntumassa. Nämä seudut ovat varsin tasaista ja soistunutta Suomenselän vedenjakajylänköä, josta vedet jakautuvat kohti Pohjanlahtea kolmen vesistön kautta; etelään Kokemäenjokeen, länteen Karvianjokeen ja pohjoiseen Kyrönjokeen. Maaston korkeus merenpinnasta on Alkkiassa 150-200 m ja Häädetjärvellä 140-160 m. Alkkianvuori (201 m) on seudun korkein paikka.

Parkanon tutkimusalueen metsä- ja suokasvillisuudessa Kainuulle ja Koillismaalle tyypillisiä piirteitä

Parkanon tutkimusmetsien kasvillisuudelle on ominaista karuus, joka johtuu maaperästä, ilmastosta ja korkeussuhteista. Suurin osa seudun kallioperästä on happamia, niukkaravinteisiä syväkivilajeja. Maaston korkeus vaikuttaa myös ilmastoon viilentävästi. Vuotuinen sademäärä on 550-600 mm ja lumipeite ympäristöalueita paksumpi. Suuri sademäärä, pieni haihtuminen ja maaston tasaisuus aiheuttavat sen, että soita on runsaasti. Metsä- ja suokasvillisuudessa onkin monin paikoin havaittavissa Kainuulle ja Koillismaalle tyypillisiä piirteitä. Pohjoinen leima on erityisen selvästi havaittavissa Alkkiassa, missä metsätyypit ovat oikeastaan lähempänä Pohjanmaa-Kainuun kuin Etelä-Suomen tyyppisiä. Ilmaston vaikutus näkyy myös Alkkianvuoren metsien runsaina lumituhoina. Pohjoisen ja itäisen Suomen vaaramailta tuttu tykky, ts. ilmassa olevan kosteuden tiivistyminen pakkasella puiden oksiin tarttuvaksi jääksi, on tuttu ilmiö myös Alkkianvuorella.

Soiden osuus metsätalouden maasta on Alkkiassa 68 % ja Häädetjärvelläkin 58 %. Kivennäismaat ovat valtaosin kuivahkoja (VT) ja kuivia (CT) kankaita. Ne eivät yksinään kata sellaisia tutkimustarpeita, jotka vaativat laajaa kasvupaikkavaihtelua. Alkkian soiden (noin 1750 ha) kokonaismäärästä alunperin metsäisiä soita oli noin 710 ha, suopeltoja 320 ha sekä nevoja 720 ha. Häädetjärven noin 740 ha suoalasta vastaavat luvut ovat 630, 6 ja 110 ha. Alkkian ojitetut, alunperin metsäiset suot ovat suurimmaksi osaksi karuja, lähinnä isovarpuisia ja lyhytkortisia rämeitä tai rahkarämeitä. Häädetjärvellä on jonkin verran ojitettu myös sararämeitä.

Vähäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta tutkimusalueen avosuot ovat karuja, pääasiassa lyhytkortisia tai rahkanevoja, usein kuljujen ja kermien mosaiikkia. Avosoita on metsitetty Alkkiassa noin 460 ha ja Häädetjärvellä 35 ha. Vanhat pellot on pääosin metsitetty. Suopeltojen metsityskokeista osa on epäonnistunut ja alueet ovat jääneet vajaapuustoisiksi. Lähes kaikki avosoiden ja suopeltojen metsitykset on tehty kokeina 1960- ja 1970-luvuilla, samoin suuri osa ennestään metsäisten soiden ojitusista. 1980-luvun puolivälin jälkeen ei uudisojituksia ole juuriakaan tehty.

Avosoita on metsitetty Alkkiassa noin 460 ha ja Häädetjärvellä 35 ha

Ihmisen kädenjälki näkyy

Alkkian alue on oiva esimerkki siitä, miten paljon ihminen voi toiminnallaan muuttaa luontoa, jopa maisematasolla muutaman vuosikymmenen aikana. Karvian varavankila perustettiin vuonna 1935 Alkkiaan seudulle, joka oli harvaan asuttua, pienten ja vähän suurempien kangasmaan saarekkeiden kirjavoimaa suota. Suot olivat karua, vähäpuustoista rämettä ja vielä avoimempaa nevaa. Parissa vuosikymmenessä vankityövoima ojitti suuren osan toimialueensa soista ja raivasi peltoa yli 700 ha käsityövälinein lapiolla ja kuokalla. Maisema avartui entisestään.

Vankilan aikoina raivattiin soita

Metsäntutkimuslaitos on 1960-luvulta lähtien muuttanut maisemaa toiseen suuntaan. Ojituksia on jatkettu ja rämetuustot ovat lannoitusten voimin kasvaneet nuoriksi männiköiksi. Melkoinen määrä avosoita on metsitetty, samoin tutkimuslaitokselle jääneet sadat peltohehtaarit, jotka kasvavat nyt mäntyä ja hieskoivua. Maisema on kasvanut umpeen niin, että 1950-luvun muistikuvien mukaan ei paikkoja enää tunnista. Liikkinen taas on helpottunut, kun ennen tietöntä aluetta halkoo metsä- ja maanteiden tiheä verkko.

Tutkimusalueen vaihteleva ja monipuolisesti käsitelty metsä- ja suoluonto ylläpitää edustavaa ja runsastakin vedenjakajaseudun eläimistöä. Ihmistoiminnan aiheuttamat muutokset elinympäristössä ovat kuitenkin huomattavia ja ne ovat vaikuttaneet sekä eliölajistoon että runsaussuhteisiin. Vankilan aikana raivattiin peltoja ja harjoitettiin laajamittaista maataloutta, tutkimus-

Hirvet hyötynneet ojituksista ja metsien uudistamisesta

laitoksen aikana metsätalous sekä peltojen ja soiden metsitys ovat muuttaneet maisemaa. Soilla elävien lajien kuten riekon elinmahdollisuudet alkoivat kaventua 1930-luvulta lähtien ja kehitys jatkui soiden ojituksen myötä erityisesti 1960-luvulta eteenpäin. Peltolajit taas runsastuivat viljelysmailla, rusakat viihtyivät vankilan pelloilla. Erityisesti hirvi on hyötynyt ojituksista ja metsien uudistamisesta. Vielä 1960-luvulla Alkkiassa hirvet olivat ”läpikulkijoita”, kun taas viime syksynä Alkkian palstan hirtvikanta lienee ollut ennen metsästyskautta lähes 30 yksilöä. Viime vuosikymmenien tulokas on ollut valkohäntäpeura. Muutaman peuran lauma on selvinnyt Alkkian lumisista talvistakin tiheissä pellonmetsitysmänniköissä, osittain riistapeltujen ja ruokinnan ansiosta. Myös muutama metsäpeura poikkesi yli sadan vuoden poissaolon jälkeen 1990-luvun puolivälissä Parkanoon ja Häädetjärvelle, mutta ne palasivat takaisin Ähtärin-Karstulan seudulle, josta olivat vaellukselle lähteneetkin. Varmaan metsäpeuratkin aikanaan näille maille vielä asettuvat, ovathan seudut niiden vanhaa elinalueetta. Seuraava tulokas hirvieläinten joukosta lienee kuitenkin pieni ja siro metsäkauris, joka on leviämässä rannikolta sisämaahan.

Häädetjärvellä pesii ja saalistaa kalasääski

Metsitetty pellot ovat tarjonneet myyrille suotuisat elinolot. Runsas jyrksijajoukko taas ylläpitää runsasta pienpetokantaa lumikosta ja karpästä kettuun ja supikoiraan. Petolinnuista varpuspöllö, viirupöllö, kana- ja varpushaukka ovat metsien tuttuja asukkaita. Avomemmillä kentillä lähellä maanpintaa leluttelee joskus sinisuohaukka, useammin kaartelee hiirihaukka korkealla saalista tähyämässä. Häädetjärvellä pesii ja saalistaa kalasääski ja maakotkakin on palannut seudulle vakituiseksi asukkaaksi, varmaan ainakin osittain Metlan harjoittaman talvi-ruokinnan ansiosta. Saukot vaeltavat purojen ja kaivettujen ojien kautta lammista ja järvistä toiseen. Euroopanmajava on löytänyt tiensä Suomijärven Kattilajoen rantahaavikoihin. Liitoravan voi tavata sekä Häädetjärveltä että Alkkiasta, mutta varmimmin sen löytää Kaironiemestä tutkimusaseman pihapiiristä. Kanalintukannat ovat taantuneet koko maassa, myös Alkkiassa. Vielä 1960-luvulla satapäiset teeriparvet kiertelivät syksyllä ja

talvella aukeiden liepeillä kauramailla ja urpukoivikoissa. Parvet ovat pienentyneet, mutta tutkimusmetsien sekä metso- että teerikannat ovat säilyneet kohtuullisina – vähintään ympäristön yksityis- ja valtionmaiden veroisina. Parkanon-Karvian seudulla on riekon nykyisen yhtenäisen levinneisyysalueen eteläraja. Vaikka Metla on ojittanut ja metsittänyt soita, on avosoitakin sentään jäänyt jäljelle niin paljon, että Alkkian ja Häädetjärven palstat ovat merkittäviä riekkoalueita. Alkkian Lylynnevalla on lähdetty kokeilemaan riekon pesimäaikaisen elinympäristön palauttamista karulle ojitetulle ja metsitetylle suolle. Tähän liittyen on kartoitettu keväiset riekkoreviirit, joita vuonna 2000 varmistettiin Alkkian palstalla vähintään 14 kpl.

Kun verrataan 1960-luvun alun eläimistöä nykyiseen, muutos on monien lajien kohdalla huomattava. Metsäkanalintukannat ovat selkeästi taantuneet, mutta hirvien määrä on noussut aivan eri tasolle ja jäniksetkin ovat hyötyneet metsien käsittelystä. Karhu on palannut, jos ei vielä aivan asukkaaksi, niin ainakin vakituisesti vieraaksi sekä Alkkiaan että Häädetjärvelle. Laulujoutsen on sodan jälkeiseltä sukupuuton partaalta levittänyt koko maahan, tutkimusalueenkin pesimälinnustoon se on kuulunut 1980-luvun lopulta lähtien. Supikoira, minkki ja valkohäntäpeura ovat kokonaan uusia lajeja. Hyönteistenkin joukossa on ainakin yksi tulokas, marjastajien, sienestäjien ja muidenkin metsässä liikkuvien syksyinen kiusa – hirvikärpänen. Ensimmäiset hirvikärpäset tavattiin 1980-luvun puolivälissä, mutta vain satunnaisesti. Syksyllä 1994 hirvikärpäset runsastuivat Alkkiassa selvästi ja runsastuminen on jatkunut edelleen.

Alkkian ja Häädetjärven palstat ovat merkittäviä riekkoalueita

Suurelle yleisölle tarkoitettu levähdyspaikka Alkkijärven rannalla

Luonto ja luontopolut kiinnostavat

Häädetkeitaan suoluonto on ollut tutkijoiden mielenkiinnon kohteena 1930-luvun alusta lähtien. Ilmari Paasio perusti mm. soistumiskoalat vuonna 1931,

jotka on kartoitettu uudelleen 1940- ja 1950-luvuilla ja viimeksi kesällä 1997. Häädetkeitaan linnustoa on kartoitettu vuonna 1986 ja laajemmalla Häädetkeitaan-Häädetjärven-Keidaslamminsuon-Puurokeitaan-Kovesjoen alueelta hyvin perusteellisesti vuosina 1993-1998 (Tapio Koistinaho, julkaisematon käsikirjoitus vuodelta 2000). Luonnonpuistoon on perustettu pysyvät kasvillisuuskoealat vuonna 1996 ja ympäristön Natura-alueelle kesällä 2000. Alkkianvuorellakin kasvillisuuskartoitus tehtiin vuonna 1994.

**Alkkianvuoren
monipuolinen luonto
kiinnostaa suurta
yleisöä**

Metsiin ja yleensä luontoasioihin kohdistuvaa yleisön mielenkiintoa tyydyttämään Alkkianvuorelle on rakennettu luontopolkuverkosto, jonka ensimmäinen osa otettiin käyttöön vuonna 1991. Alkkianvuoren monipuolinen luonto on kiinnostanut kulkijoita niin runsaasti, että reittejä ja opastauluja on vuosien varrella lisätty. Polun varrella esitellään luontoasioiden ohella tutkimusta ja metsätaloutta. Polkuja pitkin oudommatkin löytävät mukuramännylle, Raatosulkonnevan rinnesuolle tai Alkkianviidan lähteikkökorpeen. Runsaat mustikkamaat ja sienimetsät houkuttelevat syksyllä joukoittain poimijoita, joista osa on tutustunut paikkoihin luontopolkua kiertäessään. Kulkijoiden tauko- ja tulipaikaksi Metla pystytti Alkkianlammen rannalle hirsikodan vuonna 1996.

Toimintaympäristö muuttuu

Tutkimusaseman nelikymmenvuotisen toiminnan aikana Suomen koko metsäsektori on kokenut perusteellisen muutoksen, johon tutkimuskin on ollut mukana vaikuttamassa ja johon kaikkien alalla toimivien on pitänyt sopeutua. Muutokset ovat heijastuneet myös tutkimusmetsiin toiminnan painopisteen muutoksina. 1960-luvulla metsiin kohdistuvista huolenaiheista päällimmäisenä oli puun riittävyys kasvavan teollisuuden ja poltto- ym. kotitarvekäytön tarpeisiin. Puun tuottaminen ja metsien kasvun parantaminen oli tärkeintä. Seuraaville vuosikymmenille tultaessa metsien kasvu oli kohonnut tavoitteiden mukaan, elinkeinorakenne monipuolistunut ja elintaso noussut. Kaupunkilaistuvassa yhteiskunnassa "suuren yleisön" mielen-

Tutkimusmetsuri Lauri Suutari puiden ajossa myskillä

kiinto metsiä kohtaan alkoi herätä ja niihin kohdistettiin uudenlaisia vaatimuksia. Uudessa tilanteessa metsäalan päätöksentekijät ja toimijat ovat joutuneet pohtimaan puunkäytön ja siitä aiheutuvien ekologisten ja sosiaalisten seuraamusten vuorovaikutussuhteita. Monimuotoisuuden turvaaminen on noussut tärkeäksi tavoitteeksi ja metsänhoidon menetelmät ovat jatkuvassa muutoksessa. Samaan aikaan metsäteollisuus on kokenut perusteellisen rakennemuutoksen. Fuusioiden ja yritysostojen tuloksena 1960-luvun runsaslukuinen puunostajien joukko on supistunut käytännössä kolmeen suureen, maailmanlaajuisesti toimivaan metsäteollisuusyhtiöön. Kuluneen neljän vuosikymmenen aikana koneet ovat vallanneet hakkuutyömaat. Metsätalouden työvoimatarve on pienentynyt murto-osaan entisestä.

Puun korjuussa elettiin 1960-luvun alussa vielä kirveen, justeerin ja pokasahan sekä puutavaran hevoskuljetuksen aikakautta, mutta muutos oli jo käynnistynyt. Maataloustraktoreiden maastokelpoisuus ja metsävarustus paranivat ja hevosen osuus metsäkuljetuksessa alkoi kaventua. Kuitenkin vasta 1960-luvun lopulta lähtien nopeasti yleistyneet kuormaa kantavat metsätraktorit syrjäyttivät hevosen lopullisesti savotoilta ”puistotöihin”. Alkkian koekenttien töissä ”hevosvoimaa” hyödynnettiin pitkään, sillä vielä vuonna 1988 Sakari Vaho ajoi hevosellaan koekenttien harvennuksesta kertynyttä kolmemetristä kuitupuuta tien varteen.

1960-luvulla myös moottorisahat kehittyivät teknisesti niin varmatoimisiksi, keveiksi ja helposti käsiteltäviksi, että niitä alettiin käyttää puun kaadon lisäksi myös karsinnassa. Kirvestä tarvittiin korkeintaan nuotion teossa, jos kiireiset metsurit nuotiolle enää ennättivätkään. Moottorisahojen myötä metsurin vaateuskin muuttui uusiksi työvälineiksi ja työtapoja vastaavaksi – avaruusasua muistuttava värikäs turvavaatetus korvasi kumiteräsaappaat, sarkahousut, risaisen villapaidan ja karvalakin.

Ensimmäiset monitoimikoneet tulivat käytännön työmaille heti 1970-luvun alkaessa. Koneiden luotettavuuden ja työtehon kehittäminen vei aikansa, mutta seuraavan vuosikymmenen loppupuolella uudistusalojen koneellinen hakkuu alkoi nopeasti

Monimuotoisuuden säilyttäminen tärkeä haaste

Tutkimusmetsuri Tauno Salonen työnsä ääressä

syryttää miestyön. 1990-luvulla harvennuksetkin on koneellistettu niin, että vain pieni määrä erikoishakkuuta tehdään miestyönä. Korjuuteknologian kehitys näkyy Metlankin työmailla. Kokeiden pienipiirteiset hakkuut tehdään yleensä edelleen moottorisahatyönä, mutta niiden osuus vuosittaisesta puunmyynnistä on ollut vain 5-15 %. Kokeiden ulkopuoliset hakkuut on Parkanossakin tehty 1990-luvun alusta lähtien pääosin koneellisesti. Vähälukuinen tutkimusmetsurijoukko tekee tutkimuksen ja metsänhoidon töitä.

1990-luvun alkuun asti Metla myi hakatun puutavaran hankintakaupalla, mutta viime vuosina valtaosasta leimikoita on tehty pystykauppa. Hankintapuu on hinnoiteltu niin, ettei omatoiminen korjuu ole kannattavaa.

Imisiä työtulosten takana

Suuri osa Metlan tutkimusalueista on paljon vanhempia kuin tutkimusasemat, monet tutkimusmetsistä ovat olleet Metlan hallinnassa 1920-luvun alkuvuosista. Tutkimusmetsien hoitoa ohjattiin Helsingin keskusyksiköstä kokeilu- ja myöhemmin tutkimusalue toimiston sekä kahden – kolmen hoitoalueen ja alue metsänhoitajan toimesta. Käytännön toiminnan hoitivat tutkimusalueissa esimiehenä toimiva metsäteknikko (myöhemmin metsätalousinsinööri), työnjohtajat ja metsänvartijat. Tämä organisaatio säilyi aina vuoteen 1992, jolloin metsät siirrettiin tutkimusasemien alaisuuteen. Muutos oli luonteva osa toiminnan ja päätösvallan hajautusta, olivathan 1960-luvulta lähtien perustetut tutkimusasemat useimmiten Metlan hallinnoimien metsien tuntumassa.

Näkymä Häädetkeitaalle

Häädetjärven palstan metsänvartijana toimi vuoteen 1961 asti Vilho Häädetjärvi, joka asui palstan ulkopuolella Kelkkasalon tilalla. Samana vuonna perustettiin Häädetjärven ja Alkkian palstoja hoitamaan Pohjois-Satakunnan kokeilualue, jonka esimiehenä aloitti metsäteknikko Matti Mäkitalo. Mäkitalo jäi eläkkeelle lähes kolmen vuosikymmenen työrupeaman jälkeen vuonna 1989, jonka jälkeen tehtäviä on hoitanut Hannu Latvajärvi.

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
KOKEILUALUETOIMISTO

Määrä nro 10.2.1977

No 15525

Ville

Aluemh. T. Hinttala

Aihe Aikkien työmaa-
toimiston käyttöä

Mt. M. Mäkitalo

Ylijohtajan kanssa käynnissäni neuvotteluissa, jossa tri Laiho oli läsnä, kävin ylijohtajan kanssa, että aikaisemmin kirjallista no 16103/28.5.76 antamani ohjeet Aikkien työmaatoimiston käyttämisestä on edelleen voimassa.

Ylijohtaja esitti toivomuksen, että kahdessa tapauksessa joustetaan kämpän käytössä, ellei se tuota suurta haittaa kokeilualan toiminnalle:

1. Jos joku suurehko ulkolainen tai kotimainen vieresjoukko käy Aikkien, voidaan päiväraikaan järjestää kehvitilaisuus työmaatoimistossa. Näin oli tehty neuvoteliittolaiselle vieresjoukolle, joka oli ylijohtajan mukaan kovasti ylistänyt kämpää ja ko. kahvitilaisuutta.

2. Jos metsäntutkimuslaitoksen professori tai toimistopäällikkö Aikkien käydessään tarvitsee majoitusta tai tukikohtaa, olisi aiheellista antaa työmaatoimisto hänen käyttöönsä, ellei se tuota suurta haittaa kokeilualan toiminnalle. Samoin olisi syytä menettellä, jos joku arvokas ulkolainen professori tai vastaava tulee Aikkien vieraaksi (tohtori ei riitä, sillä tohtoreitahan on kohta joka toinen).

Ylimetsänhoitaja

Kauko K. Luoma
Kauko K. Luoma

Vuonna 1965 Parkanon tutkimusalueen palkkailistoilla oli 72 henkilöä

Pohjois-Satakunnan kokeilualueen toiminnan alkuvuosina ojitettiin, muokattiin, lannoitettiin sekä istutettiin ja kylvettiin suuret alat soita ja peltoja. Tieverkostoakin piti täydentää ja talviaikaan tehtiin hakkuutöitä. Vakinaisluontoisia työntekijöitä tutkimusalueella oli 1960-luvulla jatkuvasti toista kymmentä ja kesäajan metsänviljely- ym. hoitotöissä lisäksi tilapäistä väkeä. Parhaimmillaan tutkimusalueen palkkailistoilla oli vuonna 1965 yhtä aikaa 72 työntekijää. 1980-luvun loppupuolella vakinaisia metsureita oli vielä kuusi (Reijo Kaurahalme, Veli Niemi, Matti Nuijanmaa, Jorma Salonen, Tauno Salonen ja Lauri Suutari), mutta seuraavalle vuosikymmenelle tultaessa enää kolme. Tauno Salosen jäätyä eläkkeelle vuoden 1996 lopussa tutkimusmetsureita jäi kaksi, Lauri Suutari ja Hannu Tuokkola. Tällä hetkellä Lauri Suutari on töissä edelleen ja toinen paikka täytetään kevättalvella.

Metsänhoitoa tutkimuksen ehdoilla

Tutkimusmetsissä olevia kokeita hoidetaan tutkimuksen tarpeiden mukaisesti, koetoiminnan ulkopuolella olevaa tutkimusreservialuetta ylijohdajan hyväksymien hoito- ja käyttösuunnitelmien mukaan. Häädetjärven palstalle suunnitelma on tehty vuosina 1951, 1960 sekä eteläosalle 1966, Alkkiaan taas 1964 ja Kaironiemeen 1977. Koko tutkimusalueen kattavat suunnitelmat on tehty vuonna 1982 ja viimeksi kesällä 1998.

Tutkimusmetsät tärkeä osa metsäntutkimusta

Tutkimusreservissä olevissa metsissä ensisijainen tavoite on monipuolisten metsiköiden luominen tutkimuksen tarpeisiin. Tutkimusmetsien hoito saa, ja sen pitääkin poiketa normaalista metsänhoidosta. Koska tutkimuksen tarpeita ei aina voi aavistaa etukäteen, metsistä pitää kehittää tulevien vuosikymmenien tarpeisiin mahdollisimman monipuolisia. Koemetsiksi saatetaan tarvita nuoria ja vanhoja metsiä, tiheitä ja harvoja, eri tavoin hoidettuja ja kokonaan hoitamattomia, monia puulajeja sekä puhtaina metsiköinä että sekametsinä, viljeltyjä ja luontaisesti syntyneitä jne. Kaiken ei siis pidä olla mallikelpoisesti hoidettua.

Tutkimusmetsille ei ole asetettu samanlaista taloudellisen tuoton vaatimusta kuin valtion omistamille talousmetsille. Metsien tuotto silti tietenkin hyödynnetään eli myyntikelpoinen puu myydään. Vuosittaiset hakkuumäärät ovat olleet 1960-luvulta lähtien keskimäärin 2500 – 3000 m³/v. Tutkimusaseman toiminnan parin ensimmäisen vuosikymmenen aikana on perustettu suuri määrä soiden ja peltojen metsityskokeita sekä tutkittu kangasmaiden metsänuudistamista. Näiden tuloksena 15 – 40 vuotiaita isoja taimikoita ja nuoria kasvatusmetsiä on runsaasti, varttuneita kasvatusmetsiä ja uudistusikäisiä suhteessa niukemmin. Sekä puuston määrä että kasvu ovat lisääntyneet moninkertaisiksi 1960-luvun alkuun verrattuna. Kasvu oli vuoden 1982 suunnitelman mukaan noin 7000 m³/v ja vertailukelpoisella alueella vuonna 1998 noin 14500 m³/v. Uuden hoito- ja käyttösuunnitelman (vielä vahvistamaton) hakkuusuunnite on runsaat 5500 m³/v.

1960- ja 1970-luvuilla tutkimusmetsissä kehiteltiin kasvun kohottamiseksi uusia menetelmiä soiden ojitukseen ja metsitykseen. Kangasmaiden uudistamista alettiin vauhdittaa maanmuokkausta ja istutusta lisäämällä. Vankilan pellot metsitettiin ja lannoituksen tehoa tutkittiin sekä soilla että kangasmailla. Tehokkaan tutkimuksen tarpeisiin rakennettiin kattava tieverkosto. Uusia kokeita perustettiin sekä lukumääräisesti että pinta-alallisesti paljon.

1980-luvulla uudisojituksia ei juurikaan enää tehty, mutta vanhat ojat vaativat kunnostusta. Uusia metsänuudistamisen kokeita perustettiin runsaasti kangasmaille 1990-luvun alkuvuosiin asti. Sen jälkeen kokeiden perustamistahti on hidastunut. Vanhemmille uudistusaloille syntyneet taimikot vaativat hoitotöitä ja hakkuut suuntautuivat harvennusmetsiin. 1990-luvulla koko tieverkosto kunnostettiin ja täydennykseksi tehtiin uuttakin tietä noin seitsemän kilometriä. Vuosituhannen vaihteessa alettiin miettiä vanhojen, tutkimustarpeensa täyttäneiden suokokeiden ennallistamista uudelleen suoksi.

Majoitustilana toiminut entinen vanginvartijan omakotitalo. Tämä nk. Alkkian "takkatupa" purettiin vuonna 1996

Alkkian kenttäasema talviasussa

Rakennukset

Vankilan rakentamia vartijoiden asuntoja siirtyi Metlalle Alkkiassa lähes kolmekymmentä. Näistä Takasaloon rakennukset tulivat toimintansa aloittavan tutkimusaseman käyttöön kenttälaboratorioksi ja toimistoksi. Ne ovatkin ainoat vielä jäljellä olevat ja ne myös säilytetään osana tutkimusaseman historiaa. Muut on tarpeettomina ja huonokuntoisina purettu. Suulit ja verstaat ovat edelleen käytössä ja varastotiloina. Tutkimusaseman siirryttyä Parkanoon, Alkkian kenttäasema on jäänyt maastotöiden tukikohdaksi. Vuonna 1975 Metla teki vaihdon, jossa se luovutti Ollin Metallin Oy:lle tehtaan vieressä olleen tontin verstaas- ym. rakennuksineen. Vastavuoroisesti tehdas rakensi Takasaloon teräsrakenteisen konehallin nk. ”peltihallin”. Samana vuonna tutkimusalue rakensi Alkkianlammen rannalle hirsikämpän ja vuonna 1993 kämpän täydennykseksi makuuaitan. Kämpä palvelee sekä työryhmien majapaikkana että metlalaisen suosittuna lomamökkinä.

Vuonna 1975 valmistunut Alkkian konehalli

Kourajärven rannalla on vankilan aikainen hirsinen saunamökki. Valoisa mäntykangas oli niin houkutteleva ja paljon käytetty pysähdyspaikka, että sinne pystytettiin vuonna 1992 iso kota retkeilyjen taukopaikaksi. Seuraavana kesänä kokonaisuutta täydennettiin vielä savusaunalla, mutta itse kämpän alkuperäiseen asuun ei ole liiemmin puututtu. Kangasrakenteinen kota kesti aikansa, vuonna 2000 se korvattiin hirsiseinäisellä, huopakattoisella ja vielä hieman suuremmalla kodalla.

Häädetjärven palstalla on puolestaan vuonna 1957 rakennettu metsäkämpä. Nykyisin sen työkäyttö on vähäistä, eikä se ”kuivan maan kämpänä” kiinnosta lomalaisiakaan. Häädetjärven metsänvartijatilalla on vanha, huonokuntoinen asuinrakennus, joka tarpeettomana hävitettäneen. Hartikkalan ”perintötilalla” Ikaalisissa Vääräjoen varrella on saunamökki, jonka käyttö on toistaiseksi jäänyt myös varsin pieneksi.

Metsätalousinsinööri Hannu Latvajärvi paikantamassa koeruutuja GPS-laitteistolla. Kuva vuodelta 2000.

